

RUŽA KARLOVIĆ*, IVICA BUDIMIR**

Prikazi vijesti o kriminalu na internetskim portalima u Republici Hrvatskoj

Sažetak

Vijesti o domaćem i inozemnom kriminalu obuhvaćene ovom analizom sadržaja objavljene su na tri internetska portala – Vecernji.hr, Jutarnji.hr i 24sata.hr. u razdoblju od 1. svibnja do 10. svibnja 2012. godine. Glavni cilj istraživanja bio je utvrditi o kojim kaznenim djelima se najviše piše i kolika je zastupljenost vijesti o domaćem, a kolika o inozemnom kriminalu. Sporedni cilj analize sadržaja bio je obuhvatiti koliko su dubinski obrađene teme o kriminalu te koje vrijednosti dominiraju u objavljenim tekstovima s kriminalnom tematikom, što posredno upućuje i na kriterije urednika prilikom odabira tema o kojima se izvještava.

U ovome istraživanju korištena je metoda analize sadržaja te je načinjena i modificirana analitička matrica (tablica) (prema: Milas, 2005). Skupine vrijednosti koje dominiraju u analiziranome sadržaju o prikazivanju kriminala, preuzete su od Jewkes, 2011. Kao jedinica obrade, temeljem koje je izrađena analiza sadržaja, bio je članak ili fotovijest/videovijest. U navedenome razdoblju na trima internetskim portalima objavljena su 372 kriminalna događaja, prosječno dnevno više od 37 događaja, odnosno nešto više od 12 u pojedinom mediju. Može se zaključiti da je prosječna vijest o kriminalu objavljena na internetskom portalu, u spomenutom vremenu, Vecernji.hr, da se radilo o domaćem kriminalu, odnosno kaznenom djelu protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, obrađenom površinski i u kratkim crtama, a koja je nakon ispunjavanja vrijednosti (kriterija) granice ili praga u sebi sadržavala i vrijednost nasilja ili konflikata i u kojoj je jedan od aktera poznata osoba.

Ključne riječi: *kriminal, masovni mediji, internetsko izvještavanje, vrijednosti vijesti o kriminalu.*

UVOD

Masovni mediji sastavni su dio suvremenog društva, drugim riječima, njihovo posredovanje prepoznaje se u svim vidovima ljudskog života. Televizija, dnevne novine, promidžbeni

* dr. sc. Ruža Karlović, viša predavačica na Visokoj policijskoj školi, MUP RH, Zagreb.

** Ivica Budimir, struč. spec. krim., Ministarstvo vanjskih i europskih poslova.

letci, knjige ili internetski sadržaji sastavni su dio okruženja i svakodnevice gotovo svakog pojedinca. Kako bi zadovoljili potrebu za informiranošću ili zbog edukativnih te poslovnih razloga, ili možda iz čiste zabave, odnosno hobija, na dnevnoj bazi, pojedinci koriste medije.

Upravo ova činjenica upozorava na snagu i moć medija. Prisutni su u svakom domu i kroz učestalu konzumaciju imaju snažan utjecaj na stavove, uvjerenja ili način na koji doživljavamo svijet oko nas, a smatra se da neizravno mogu utjecati i na ponašanje pojedinca. Zbog toga su predmetom određenoga stalnog nadzora i kontrole društvene zajednice. Kritičari nastoje upozoriti na negativne učinke medija, prikazujući ih kao sredstvo manipulacije u rukama moćnika, dok pozitivistički pristup upućuje na dobrobiti kroz funkciju informiranja ili edukacije.

Bez obzira na pristup, mediji, a osobito masovni mediji, u stalnom su fokusu znanstvenika. Istraživanjima se pokušava dokučiti prava priroda medija, stoga se istražuju autori tekstova, teme o kojima se piše, publika odnosno konzumenti, pojedini mediji i njihovi učinci. Navedenim se bave istraživači iz gotovo svih područja ljudske djelatnosti.

Kriminal je negativna društvena pojava koja je problem u svakom društvu. Posljedice kriminala rezultiraju gubitkom ljudskih života, materijalnim štetama, narušenim osjećajem sigurnosti kod građana, nepovjerenjem u sustav formalne društvene kontrole, a tema kriminala u masovnim medijima osobito je privlačna. Kriminal nema jednostavan koncept, njegova je struktura raznolika, povijesno relativna i kontinuirano osporavana. Na tragu takve tvrdnje, odgovor na pitanje što je kriminal ovisi o teorijskom stavu onih koji ga definiraju (McLaughlin i Muncie, 2001:59). Kakav utjecaj ima prikazivanje kriminala u medijima, kako se o kriminalu izvještava, o čemu se izvještava te odgovara li medijska slika prikaza nekog događaja stvarnoj slici, samo su neki od predmeta istraživanja.

Predmet istraživanja rada također je kriminal, točnije oblici kriminala koji pogađaju današnje hrvatsko društvo i način na koji mediji izvještavaju o kriminalu. Analizom sadržaja svrha je prikazati o kojim kaznenim djelima izvještavaju hrvatski internetski portali – 24sata.hr, Jutarnji.hr i Vecernji.hr, koliko se dubinski izvještava i koje su vrijednosti sadržaja najzastupljenije u člancima o kriminalu.

1. MASOVNI MEDIJI I PODRUČJA ISTRAŽIVANJA

Zbog sveprisutnosti masovnih medija u životima pojedinaca, gotovo je nemoguće zamisliti kako bi svakodnevica izgledala bez njih. Ako se pokuša zamisliti život bez tiska (novina), televizije, radija, knjiga, filma, nosača zvuka i slike – dakle glazbe i plakata, ili interneta, uviđa se kako masovni mediji imaju veliku ulogu i značajno mjesto u svakodnevnim aktivnostima pojedinaca.

Masovni mediji predstavljaju institucije kojima se osigurava potreba društva za javnom komunikacijom, služe nam kao posrednici u procesu masovne komunikacije. U ovoj vrsti masovne komunikacije publika nije prisutna, pa se radi o jednosmjernom komunikacijskom kanalu. Slijedom ovih karakteristika Peruško (2011) definira masovne medije kao institucije čije su uloge zadovoljenje potreba društva za javnom komunikacijom u kojoj su pozvani sudjelovati svi članovi nekog društva.

Pri tome se masovna komunikacija može definirati kao institucionalizirana proizvodnja i distribucija simboličkih dobara slanjem i pohranjivanjem informacija i komunikacijom

(Thompson, 1997, prema Peruško 2011). U skladu s tim publika je dislocirana u vremenu i/ili prostoru, što znači da između proizvodnje i potrošnje poruka masovnih medija postoji strukturalno ugrađen prekid, dok u neposrednoj komunikaciji takvog prekida nema (Peruško 2011).

Proces neizravne javne komunikacije, još polovinom prošlog stoljeća, odlično je opisao Harold L. Lasswell, američki politolog i komunikolog. Poznata sintagma *Who says what in which channel to whom with what effect?* ili "Tko – kaže što – kojim kanalom – kome – i s kojim učincima", ostala je zapamćena kao Lasswellova formula (Lasswell, 1948, prema Kunczik i Zipfel, 2006). Ova je formula, prema Kunczik i Zipfel, dovoljna kako bi se sistematizirala glavna područja istraživanja masovnih medija:

- *Istraživanje komunikacije "who"* proučava osobe i organizacije koje sudjeluju u nastanku i širenju medijskih sadržaja.
- *Istraživanje iskaza "what"* bavi se predmetom medijskih sadržaja i analizira formalna obilježja, žanrovske oblike i njihove medijske osobnosti.
- *Istraživanje medija "in which channel"* bavi se pojedinačnim masovnim medijima, tj. njihovim organizacijskim oblicima (javni, privatni), političkim i ekonomskim uvjetima, strukturama zakonitostima i njihovim posljedicama.
- *Istraživanje o recipijentima "Whom"* bavi se publikom i proučava vrstu i količinu korištenja medija, njezin tijek i uvjete te funkcije i motive recipijenta.
- *Istraživanje učinaka "what effect"* proučava izravne i neizravne posljedice i učinke različitih medija na znanje, razmišljanje, uvjerenja i stajališta, osjećaje te ponašanje na individualnoj i društvenoj razini. (Kunczik i Zipfel, 2006)

1.1. Karakteristike internetskog izvještavanja

Prema podacima o korisnicima interneta objavljenim na stranicama *Internet World Stats* od prosinca 2011. godine¹, internetom se u svijetu koristi 2,26 milijardi ljudi. Svi ti korisnici imaju mogućnost trenutnog informiranja o događajima u cijelom svijetu.

Informiranje građana o svim temama uobičajeno se obavlja posredstvom internetskih portala koji gotovo istodobno objavljuju sve bitne informacije o događanjima. Iako su neki internetski portali samo izvedenice novinskih izdanja u elektroničkom obliku, ipak je sadržaj koji se objavljuje na internetskim portalima specifičan.

Razlike između internetskih i tradicionalnih medija, prema nekim autorima, očituju se u tomu što internetske medije karakterizira: interaktivnost, multimedijalnost, nelinearnost, povezanost i arhiviranost. Ove karakteristike nadopunio je Brautović (2006) pridodavši im neposrednost i izvornost (Brugoon, 2002; Dennis i dr., 1998; Foust, 2005; Kioussis, 2002; Rafaeli, 1999, prema Benković i Balabanić, 2010).

Autori (Singer, 1998; Giussani, 1997; Prelog, 1997, prema Benković i Balabanić, 2010) raspravljaju o utjecaju interneta na promjene u ulogama novinarstva i novinara. Ovaj utjecaj može se sagledati kroz nekoliko aspekata. Kao prvi aspekt promjena navode da je internet veliki izvor informacija za sve novinare pa na taj način polako preuzima ulogu informativne

¹ <http://www.internetworldstats.com/stats12.htm>, očitano 3. 5. 2012.

agencije. Drugi aspekt očituje se u tome što se novinari, koji rade za internetske portale, moraju prilagoditi karakteristikama interneta, što je dovelo do pojave novog oblika novinarstva (internetsko novinarstvo) koje je prilagođeno uvjetima objavljivanja na internetu. Pored ovih promjena naglašava se i mogućnost interaktivne uloge same publike u stvaranju medijskih sadržaja, što je također uzrokovalo promjene u novinarstvu i pojavu javnog novinarstva za koje se (građani novinari) čak i nagrađuju za sudjelovanje u kreiranju vijesti (Benković i Balabanić, 2010).

Opravdano je zaključiti kako se kroz posjećenost internetskih portala ostvaruje veća demokratičnost, jer se različitim društvenim skupinama daje mogućnost sudjelovanja u diskusijama o određenim problemima, ali se tako privlači i pozornost oglašivača i interesnih skupina, što na kraju može rezultirati snažnim intervencijama i utjecajem na uređivačku politiku.

2. ANALIZA SADRŽAJA VIJESTI O KRIMINALU NA INTERNETSKIM PORTALIMA U REPUBLICI HRVATSKOJ²

Kako se o kriminalu raspravlja u hrvatskim portalima? O kojim kriminalnim događajima se najviše piše te koje su vrijednosti najzastupljenije pri izvještavanju o kažnjivim radnjama? Spomenuta pitanja su osnovne postavke analize sadržaja koja su se odnosila na tri internetska portala – Vecernji.hr, Jutarnji.hr i 24sata.hr.

Vecernji.hr i Jutarnji.hr mogu se svrstati među vodeće hrvatske informativne internetske medije, a predstavnici su i najjačih novinskih kuća u Republici Hrvatskoj. Za internetski portal 24sata.hr može se kazati kako se radi o komercijalnom mediju, ali isto tako i utjecajnom, s obzirom na to da je riječ o kući s velikom tiražom u tiskanom izdanju. Radi se, dakle, o tri vodeća nacionalna, privatna i konvencionalna (*mainstream*) medija, s tim da se u ovom radu analiziraju njihova internetska izdanja. Vijesti o domaćem i inozemnom kriminalu obuhvaćene ovom analizom sadržaja objavljene su na navedenim internetskim portalima u razdoblju od 1. svibnja do 10. svibnja 2012. godine.

Radom se prije svega nastojalo analizirati kriterije, vrijednosti sadržaja vijesti o kriminalu, kako bi se opisale teme o kojima se govori na internetskim portalima, utvrdila povezanost između pojedinih elemenata, a time i pokušala definirati uređivačka politika pri izboru vijesti. Osim toga, namjera je bila istražiti i prikazati koliko se u izvještavanju određene teme vezane uz kriminal sadržaj obrađuje detaljno, odnosno površno.

2.1. Ciljevi i metodologija analize

Glavni cilj istraživanja bio je utvrditi karakteristike vijesti o kriminalu, tj. utvrditi o kojim kaznenim djelima se najviše piše i kolika je zastupljenost vijesti o domaćem, a kolika o inozemnom kriminalu. Sporedni ciljevi analize sadržaja bili su obuhvatiti koliko su dubinski, odnosno površinski obrađene teme o kriminalu te koje vrijednosti dominiraju u objavljenim

² Rad je u cijelosti, pod naslovom *Oblici kriminala koji pogadaju današnje društvo – medijsko prezentiranje*, obranjen kao specijalistički rad Ivice Budimira na Specijalističkom diplomskom stručnom studiju kriminalistike na Visokoj policijskoj školi u Zagrebu 2012. godine.

tekstovima s kriminalnom tematikom, što posredno upozorava i na kriterije urednika prilikom odabira tema o kojima se izvještava.

U ovome istraživanju korištena je metoda analize sadržaja, a za potrebe njezine provedbe načinjena je analitička matrica (tablica) s elementima kojima će se prikupljeni podaci kodirati te omogućiti izvođenje zaključaka i pružiti procjenjive dokaze o postojanju određenih zakonitosti. Matrica je preuzeta prema Milasu (2005), s tim da je modificirana za potrebe ovog istraživanja. Kriteriji, odnosno skupine vrijednosti koje dominiraju u analiziranom sadržaju o prikazivanju kriminala, preuzeti su od Jewkes (2011), s napomenom da je vrijednosni element djece proširen na mlade (maloljetnici i mlađi punoljetnici)³ budući da su predmet istraživanja rada kaznena djela.

Kao jedinica obrade, temeljem koje je izrađena analiza sadržaja, uzet je članak ili fotovijest/videovijest. Navedene jedinice obrade obuhvaćale su u velikom broju slučajeva izvještaje o više kaznenih djela (stjecaj⁴, serija itd.), a svako je djelo obuhvaćeno analizom.

Populaciju koja je obuhvaćena istraživanjem čine vijesti vezane uz kriminal u Republici Hrvatskoj i u svijetu, objavljene na internetskim portalima 24sata.hr, Jutarnji.hr i Vecernji.hr. Vrijeme istraživanja, kao što je i ranije rečeno, jest razdoblje od 1. svibnja do 10. svibnja 2012. godine.

2.2. Rezultati istraživanja

2.2.1. Izvještavanje o kriminalnim događajima – općenito

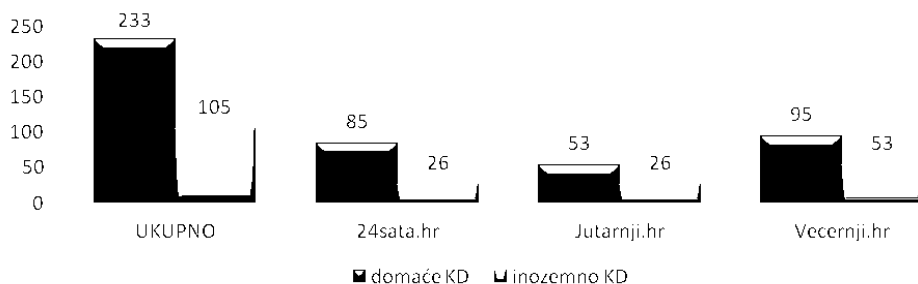
U ovom radu prikupljeni su podaci o vijestima čija je glavna ili sporedna tema bio kriminal te podaci o tome jesu li se objavljene vijesti odnosile na domaći ili strani kriminal. Rezultati istraživanja prikazani su tabelarno i/ili grafički.

PREDMET ISTRAŽIVANJA	UKUPNO	24sata.hr	Jutarnji.hr	Vecernji.hr
Izvještavanje o kriminalu	372	134 (36%)	86 (23%)	152 (41%)
Ukupno članaka o kriminalu	338	111 (33%)	79 (23%)	148 (44%)
Članci o domaćem kriminalu	233	85 (36%)	53 (23%)	95 (41%)
Članci o inozemnom kriminalu	105	26 (25%)	26 (25%)	53 (50%)
Odnos domaći – inozemni kriminal	69% - 31%	77% - 23%	67% - 33%	64% - 36%

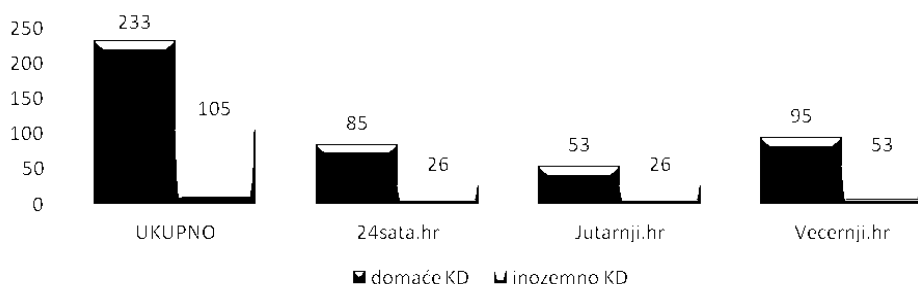
Tablica 1: Vijesti o kriminalu i način izvještavanja

³ Prema novome Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, dijete podrazumijeva osobu mlađu od 18 godina, ali se prema Zakonu o sudovima za mladež, pravi razlika između djece i maloljetnika, počinitelja kaznenih djela. Maloljetnik je osoba koja je navršila 14 godina u vrijeme počinjenja kaznenog djela, a mlađi punoljetnik je osoba koja je počinila kazneno djelo s navršених 18 godina, do 21 godine života.

⁴ Prema Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, stjecaj kaznenih djela podrazumijeva jednu osobu kao počinitelja više kaznenih djela za koja mu se sudi istodobno i osuđuje se na jednu jedinstvenu kaznu.

Grafikon 1: Prikaz izvještavanja o kriminalu

Grafikon 2: Prikaz vijesti o domaćem ili stranom kriminalu

Podaci pokazuju da je tema kriminala zanimljiva medijima, s obzirom na to da se u desetodnevnom razdoblju na trima internetskim portalima pojavljuje u 372 slučaja, što znači da se prosječno na internetskim portalima dnevno objavi više od 37 kriminalnih događaja, odnosno nešto više od 12 u pojedinom mediju. U nastavku se može vidjeti koliko svaki od istraženih medija odskače od prosjeka.

Prije daljnje analize podataka potrebno je napomenuti da razlika broja obrađenih članaka i sume broja kriminalnih događaja proizlazi iz činjenice da su se u člancima, kao jedinici obrade, pojavljivala kaznena djela u stjecađu, seriji ili su se ponovno objavljivala ranije počinjena djela.

Najveću sklonost objavljivanju vijesti o kriminalu pokazuje internetski portal Vecernji.hr sa 152 objavljena kriminalna događaja, odnosno 41% od ukupnog broja objavljenih kriminalnih vijesti. Potom slijedi internetski portal 24sata.hr sa 134 događaja ili 36%, a značajno manje sklon kriminalnim događajima bio je portal Jutarnji.hr sa 86 objavljenih kriminalnih događaja ili 23% od ukupnog broja objavljenih.

Kolika je sklonost objavljivanju vijesti o domaćem, a kolika o inozemnom kriminalu pokazuju podaci u drugom dijelu tablice. Promatrajući ukupno svih 338 obrađenih članaka, može se zaključiti da se vijesti vezane uz domaći kriminal pojavljuju u 233 članka ili 69%, a inozemni kriminal obuhvaćen je u 105 članaka ili 31% od ukupno objavljenih članaka.

Također se primjećuje razlika u objavljivanju između pojedinih internetskih portala,

u smislu kako najviše pozornosti domaćem kriminalu posvećuje portal 24sata.hr (77% članaka), dok Jutarnji.hr i Vecernji.hr pokazuju sličnu sklonost objavljivanju kriminala koji se događa u Republici Hrvatskoj (67% i 64 % članaka).

Pored toga zanimljiv je podatak koji pokazuje da je 50%, ili 53 članka, od ukupnog broja članaka o inozemnom kriminalu (105 članaka) objavljeno na portalu Vecernji.hr, dok je ostatak ravnomjerno raspoređen na druga dva portala. Dakle, internetski portal Vecernji.hr pored činjenice da ima najveću sklonost objavljivanja kriminalnih događaja, dvostruko više od ostalih objavljuje vijesti o inozemnom kriminalu.

2.2.2. Izvještavanje o kriminalu prema skupinama kaznenih djela⁵

SKUPINA KAZNENIH DJELA	UKUPNO	24sata.hr	Jutarnji.hr	Vecernji.hr
Protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom (kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva, novi KZ)	74 (19,8%)	20 (27%)	17 (23%)	37 (50%)
Protiv života i tijela	73 (19,6%)	25 (34%)	15 (21%)	33 (45%)
Protiv spolne slobode i spolnog ćudoreda (kaznena djela protiv spolne slobode, novi KZ)	20 (5,3%)	9 (45%)	4 (20%)	7 (35%)
Koruptivna kaznena djela	53 (14,2%)	17 (32%)	14 (26%)	22 (42%)
Protiv imovine	48 (12,1%)	21 (44%)	10 (21%)	17 (35%)
Protiv slobode i prava čovjeka i građanina (kaznena djela protiv prava čovjeka, kaznena djela protiv osobne slobode, novi KZ)	30 (8,1%)	11 (37%)	9 (30%)	10 (33%)
Protiv opće sigurnosti ljudi, imovine ili sigurnosti prometa	29 (7,7%)	13 (45%)	5 (17%)	11 (38%)
Ostala kaznena djela	45 (12,1%)	18 (40%)	12 (27%)	15 (33%)
SVEUKUPNO	372	134	86	152

Tablica 2: Izvještavanje prema skupinama kaznenih djela

U izvještavanju informativnih internetskih portala o vrstama kriminala, koje su za potrebe ovoga istraživanja sistematizirane prema glavama Kaznenog zakona Republike Hrvatske⁶, osim u slučaju koruptivnih kaznenih djela koja bi zbog pozornosti i aktualnosti i u me-

⁵ Vrijedno je napomenuti da su skupine kaznenih djela u ovom radu razvrstane prema Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, koji je bio na snazi od 1997. godine. Međutim, dogodile su se promjene u odnosu na taj Kazneni zakon u smislu usklađivanja s propisima Europske unije, usklađivanja Kaznenog zakona s drugim pravnim propisima i sl. Predsjednik RH proglasio je novi Kazneni zakon koji je Hrvatski sabor donio u listopadu 2011. godine, a stupio je na snagu 1. siječnja 2013. godine. Za ovo istraživanje to znači promjene u nazivima nekih skupina kaznenih djela, odnosno razbijanja skupine kaznenih djela na više glava, primjerice skupina kaznenih djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina prema starom KZ-u je razbijena na više skupina, kao što su kaznena djela protiv prava čovjeka, kaznena djela protiv osobne slobode, kaznena djela protiv privatnosti i slično ili uvođenje novih kaznenih djela. Navedene izmjene ne utječu toliko na ciljeve ove analize pa nije potrebno detaljno iznositi izmjene odredaba Kaznenog zakona.

⁶ Detaljnije vidi usporedbu starog i novoga Kaznenog zakona koji je stupio na snagu 1. 1. 2013. godine.

dijima i u društvu u cjelini, možda bilo zanimljivo obuhvatiti posebnim istraživanjem. Ovoj skupini kaznenih djela pripadaju – zlouporaba u postupku stečaja, nelojalna konkurencija u vanjskotrgovinskom poslovanju, protuzakonito posredovanje, zlouporaba obavljanja dužnosti državne vlasti, prikrivanje protuzakonito dobivenog novca, primanje mita i davanje mita.⁷

Kaznena djela koja se pojavljuju u vijestima o kriminalu prikazana su u tablici 2. Iz prikupljenih podataka vidljivo je kako dominiraju vijesti o kaznenim djelima protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom u omjeru 74 od ukupno objavljene 372 vijesti, ili izraženo u postotcima 19,8%. Unutar ove skupine pritom su dominantne vijesti o ratnim zločinima, terorizmu i zlouporabi opojnih droga.

Slijede vijesti o kaznenim djelima protiv života i tijela sa 73 objave, ili 19,6%, od čega se najviše izvještaja odnosilo na kazneno djelo teškog ubojstva, zatim ubojstva, pa kazneno djelo teške tjelesne ozljede.

Treća skupina po brojnosti najobjavljivijih (ne)djela jest skupina koruptivnih kaznenih djela. Analizirani podatci upućuju na to da se prilikom izvještavanja o korupciji najčešće izvještava o visokoj korupciji, odnosno o zlouporabi obavljanja dužnosti državne vlasti, zlouporabi položaja i ovlasti, prikrivanju protuzakonito dobivenog novca te o kaznenim djelima primanja i davanja mita. Valja naglasiti da je tema "visoke" korupcije dominantna u prvom redu zbog aktualnih sudskih procesa bivšem predsjedniku Vlade RH i drugim osobama obuhvaćenim brojnim optužnicama za različite koruptivne aktivnosti. Razumljiva je snažna usmjerenost pozornosti medija na ove procese, stoga podatke o izvještavanju o koruptivnim kaznenim djelima valja promatrati u okviru navedenog konteksta. Na ovu skupinu kaznenih djela otpadaju 53 od ukupno 372 događaja, to jest 14,2% od ukupno objavljenih kriminalnih aktivnosti.

Iznenadujuće nisko, tek na četvrtom mjestu po brojnosti objava, jesu kaznena djela protiv imovine, iako je njihov udio u kriminalitetu mnogo veći od sve tri ranije spomenute skupine⁸. Navedeno možda upućuje na to da kaznena djela protiv imovine nisu dovoljno atraktivna medijima ili da su možda previše uobičajena za svakodnevne objave.

Ova kaznena djela u internetskim izvještajima o kriminalu zauzimaju 12,1% ili 53 kriminalna slučaja od ukupnih 372. Ipak, podatci upućuju na to da određena kaznena djela iz ove skupine pridobivaju više pozornosti, pa su razbojništva⁹ uz krađe i teške krađe najomiljeniji sadržaji za izvještavanje, dok se o prijeverama, ucjenama, oštećenjima tuđe stvari ili

⁷ Navedena kaznena djela su u novome Kaznenom zakonu (NN 125/11.), i prema Zakonu o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (NN 144/12.) svrstana u glavu kaznenih djela protiv gospodarstva te u glavu kaznenih djela protiv službene dužnosti.

⁸ U Izvješću Državnog odvjetništva Republike Hrvatske za 2011. godinu, navodi se kako su kaznena djela protiv imovine najbrojnija u ukupnoj fenomenologiji kriminaliteta i sudjeluju sa 57,7% (90 631 prijava ukupno, od toga za imovinska djela 52 274 prijave). Prema kriminalističkoj literaturi, vidi u popisu literature Pavišić i sur., poznato je da su imovinska kaznena djela masovna pojava te se u ukupnom poznatom kriminalitetu na našem području zastupljena preko 50%. Prema policijskim statističkim pokazateljima, imovinski delikti su masovna pojava koja čini preko 70% općeg kriminaliteta, a u opći kriminalitet spadaju kaznena djela protiv života i tijela, protiv spolne slobode, protiv opće sigurnosti, okoliša. Građani su oštećeni te im je u interesu prijaviti policiji imovinske delikte (krađe, teške krađe provaljivanjem, prijevere i slično) s tim da je važno napomenuti kako se u velikom postotku ne zna tko je počinitelj u vrijeme prijavljivanja.

⁹ Prilikom razbojništva, napadači najčešće primjenjuju silu i na taj način se uznemiruje javnost i narušava osjećaj sigurnosti građana na nekom području, a osobito ako se počinitelj ne otkrije te ako se takva kaznena djela ponavljaju na dotičnom području.

povredama prava autora minimalno izvještava, prosječno u dva članka po mediju.

Sljedeća skupina kaznenih djela su djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina među kojima su primarne vijesti o zlostavljanju u obavljanju službe, prekoračenju ovlasti, zatim prijetnje, otmice i protupravno oduzimanje slobode. Ukupna zastupljenost ove skupine kaznenih djela u vijestima o kriminalu je 8,1%.

Prema učestalosti izvještavanja slijede kaznena djela protiv opće sigurnosti ljudi, imovine ili sigurnosti prometa, odnosno izvještaji o izazivanju prometne ili pomorske nesreće, dovođenje u opasnost života ili imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom i kaznena djela protiv opće sigurnosti.

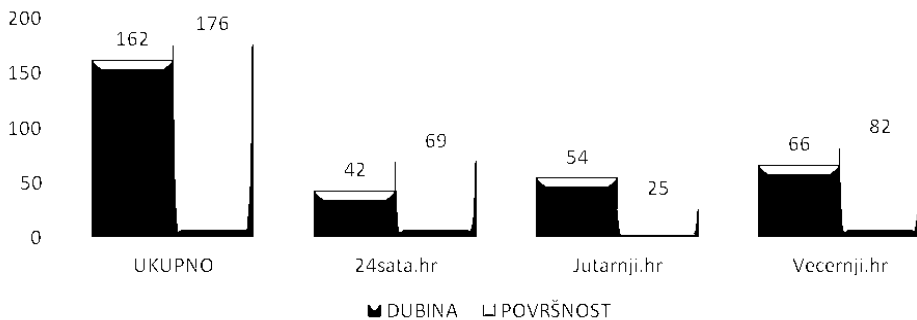
Sa dvadeset objavljenih članaka ili sa 5,3%-tnim udjelom u izvještajima o kriminalu na hrvatskim internetskim portalima slijedi skupina kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa. Kad izvještavaju o ovim djelima, najčešće se govori o silovanjima, spolnom odnosu s djetetom i podvođenju. Bludne radnje i iskorištavanje djece ili maloljetnika za pornografiju pojavili su se svaki po jedanput.

Na ostala kaznena djela otpada 12% sadržaja ili 45 objava. U ovoj skupini, između njih 13 najzastupljenije su vijesti o krivotvorenju isprava, nasilničkom ponašanju u obitelji i zloporabama u gospodarskom poslovanju.

2.2.3. Dubina ili površnost u izvještavanju

IZVJEŠTAVANJE	UKUPNO	24sata.hr	Jutarnji.hr	Vecernji.hr
Dubina	162	42 (26%)	54 (33%)	66 (41%)
Površnost	176	69 (39%)	25 (14%)	82 (47%)
Odnos dubinski / površinski	48% - 52%	37% - 63%	68% - 32%	45% - 55%

Tablica 3: Dubina ili površnost u izvještavanju

Grafikon 3: Prikaz dubine odnosno površnosti izvještavanja

Svaki obrađeni članak koji je pored informacija o kriminalnom događaju, žrtvi i počinitelju sadržavao i dodatne informacije o mogućim motivima, uzrocima, obilježjima kaznenog djela i drugim okolnostima događaja, ili za čiju je objavu uloženi trud autora, ocijenjen je dubinski obrađenim. Nasuprot tomu, površinski obrađene vijesti obilježava kratkoća vijesti,

naglasci na dijelove događaja koji su "zanimljivi", bez ikakve namjere da se pobliže obradi tema.

Podatci pokazuju kako na internetskim portalima, ukupno gledajući, prevladava površnost u izvještavanju. To potkrjepljuje 176 vijesti o kriminalu, odnosno 52% vijesti obrađeno je površinski, dok su 162 dubinski obrađene. Ako podatke promatramo prema svakom portalu posebno, tada vidimo da je površnom izvještavanju najskloniji 24sata.hr, sa 63% od ukupno objavljenih vijesti. Vecernji.hr površinski obrađuje nešto više od polovine vijesti ili u 55% slučajeva, a iznimka je Jutarnji.hr koji ipak u izvještavanju o kriminalu dubinski obrađuje teme. Na ovome portalu samo 32% vijesti je površinski obrađeno dok je 68% obrađeno dubinski.

2.2.4. Vrijednosti koje sadržavaju vijesti o kriminalu

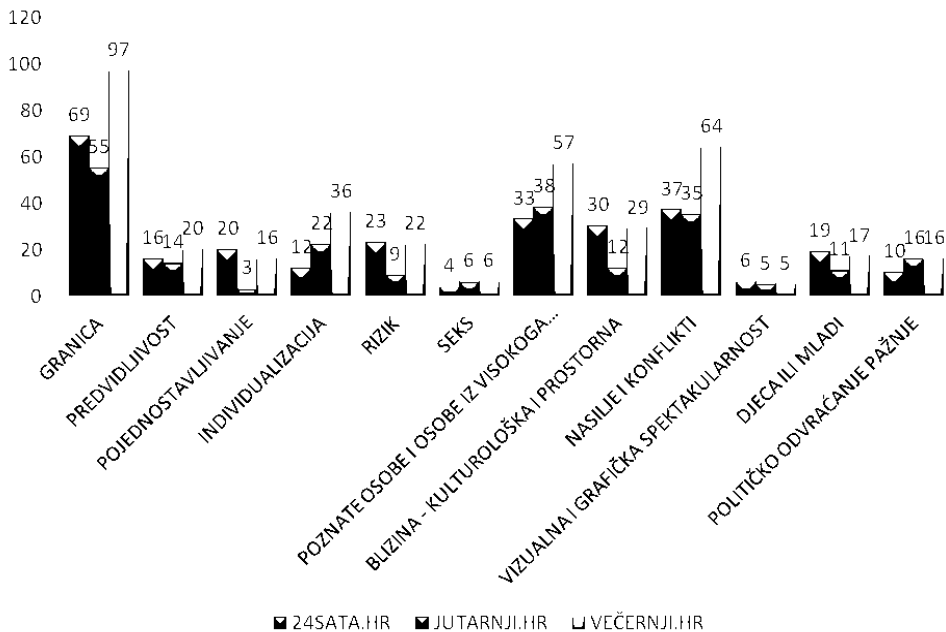
Prilikom odabira vijesti u medijima ključnu ulogu imaju kriteriji, odnosno vrijednosti kojima se vode novinari i urednici kako bi ispunili informativnu ili edukacijsku ulogu medija. Edukacijska funkcija često se potiskuje različitim utjecajima pa se u prikazivanju vijesti u medijima pribjegava kriterijima koji utječu na gledanost, tiražu ili su u funkciji manipulacije.

Jewkes (2011) u svojoj knjizi navodi dvanaest ključnih vrijednosti koje su osnova za oblikovanje vijesti o kriminalu u 21. stoljeću.

VRIJEDNOSNI SADRŽAJ	UKUPNO	24sata.hr	Jutarnji.hr	Vecernji.hr
N (ukupan broj članaka)	338	111	79	148
Granica	221 (68%)	69 (62%)	55 (69%)	97 (66%)
Predvidljivost	50 (15%)	16 (14%)	14 (18%)	20 (14%)
Pojednostavljanje	39 (12%)	20 (18%)	3 (4%)	16 (11%)
Individualizacija	70 (21%)	12 (11%)	22 (28%)	36 (24%)
Rizik	54 (16%)	23 (4%)	9 (11%)	22 (15%)
Seks	16 (5%)	4 (4%)	6 (8%)	6 (4%)
Poznate osobe i osobe iz visokoga društva	128 (38%)	33 (30%)	38 (48%)	57 (39%)
Blizina – kulturološka i prostorna	71 (21%)	30 (27%)	12 (15%)	29 (20%)
Nasilje i konflikti	136 (40%)	37 (33%)	35 (44%)	64 (43%)
Vizualna i grafička spektakularnost	16 (5%)	6 (4%)	5 (6%)	5 (3%)
Djeca ili mladi	47 (14%)	19 (17%)	11 (14%)	17 (11%)
Političko odvratanje pozornosti	42 (12%)	10 (9%)	16 (20%)	16 (11%)

Tablica 4: Vrijednosti koje sadržavaju vijesti o kriminalu

Iz vrijednosti koje su sadržane u vijestima možemo zaključiti čime su se vodili urednici ili novinari prilikom odabira koja vijest će biti objavljena. U tablici 4 sumirani su podatci o svim vrijednostima u objavljenim vijestima o kriminalu. Nije naodmet naglasiti da vijesti o kriminalu uglavnom sadržavaju više vrijednosti koje im osiguravaju prisutnost u medijima.

Grafikon 4: Prikaz vrijednosti – pregled prema medijima

Podatci pokazuju da u većini slučajeva, njih 68%, prevladava vrijednost granice, odnosno kriterij prema kojemu određena vijest zaslužuje biti objavljena. Dok će se nekim temama u lokalnim ili ruralnim medijima dati velika pozornost, nacionalna ili globalna razina zahtijeva mnogo snažniju "vrijednost" događaja pa će u ovim medijima granica vrijednosti događaja, na kojoj on "zaslužuje" prikazivanje, biti na mnogo većoj razini. Dakle, internetski portali u velikoj većini slučajeva objavljuju vijesti koje bi doista trebale biti objavljene. Pritom treba naglasiti da je većina tih vijesti zapravo nastavak priče koja je dosegla granicu objave, odnosno da se radi o vijestima u kojima se pojavljuje vrijednost minigranice ili događaja kojim se utječe na ponovno objavljivanje. Takvo ponavljanje događaja može biti inicirano samim akterima (bližim i daljnjim) ili uređivačkom politikom medija, s namjerom da priča ostane aktualna i prezentirana u medijima (Jewkes, 2011).

Ono što je važno naglasiti kad se raspravlja o kriteriju granice jest činjenica da bez obzira o kojem se kriminalnom događaju radi, ako on ne ispunjava vrijednost granice ili praga za objavljivanje, tada nema težinu i ne bi trebao biti objavljen. Slijedom navedenoga, ako se kritički pogledaju prikupljeni podaci, opravdano je zaključiti kako se 32% njih, ili gotovo svaka treća vijest o kriminalu, uopće nije trebala objaviti.

Sljedeća dominantna vrijednost u izvještavanju o kriminalu je vrijednost nasilja i konflikata. Sklonost hrvatskih internetskih portala u objavljivanju nasilja i konflikata je očigledna. U 40% objavljenih članaka jedna od vrijednosti je nasilje ili konflikt. Nasilje, koje prema spomenutoj autorici (Jewkes, 2011), preuzima primat i kod najutjecajnijih medija, isto tako prevladava u izvještavanju na portalima u Republici Hrvatskoj. Razlozi izvještavanju o nasilju konstanta su u raspravama o medijskim djelovanjima. Ostaje nam da se zapitamo radi li se

jednostavno o svijetu koji je postao okrutniji, nasilniji i nemilosrdan, pa je stoga postao svakodnevan i u medijima, ili se radi o ljudskoj sklonosti prema uživanju u slikama nasilja ili je, možda, posrijedi psihološki učinak odvlačenja pozornosti prema temama nasilja koje su nam nametnute uređivačkim politikama na koje konzumenti medija nemaju nikakvog utjecaja.

Odmah pored vrijednosti nasilja, slijedi vrijednost vezana uz poznate osobe ili osobe iz visokoga društva. Kod 128, od ukupnih 338, ili u postotcima 38% vijesti o kriminalu sadržana vrijednost, koju Jawkes naziva svojevrsnim "standardom kvalitete", navodeći kako prisutnost poznatih osoba ili osoba iz visokoga društva u određenom kriminalnom događaju čini sam događaj vrijednim prikazivanja. Ova pojava poznata je pod nazivom *celebrity* kultura ili kultura slavnih kod koje spektakl postaje primaran cilj, bez obzira na tematiku sadržaja.

Sljedeća vrijednost koja je po učestalosti pojavljivanja u vijestima o kriminalu na četvrtom mjestu jest vrijednost blizine. Prostorno bliži događaji su privlačni, dok se kulturološki bliski događaji doživljavaju kod publike važnijima. Podatci analize pokazuju da su članci objavljeni na istraženim portalima sadržavali vrijednost blizine u 21% slučajeva, odnosno 71 članak od ukupno objavljenih 338 članaka.

Gotovo istu učestalost pojavljivanja ima vrijednost individualizacije kojom se spajaju druge dvije vrijednosti, vrijednosti pojednostavljenja i rizika. Individualizacijom se pojednostavljuje sama priča s naglaskom na reakciju pojedinca na kriminal, te pored toga upozorava na sveprisutne rizike i opasnosti u društvu. Prisutnost ove vrijednosti vijesti na našim portalima nalazimo u svakom petom objavljenom članku ili, točnije, u 21% članaka.

U skladu s upravo rečenim, sljedeća vrijednost po učestalosti pojavljivanja je vrijednost rizika koja u ukupnom broju članaka sudjeluje sa 16% udjela, dok se pojednostavljivanje pojavljuje u nešto nižem postotku od 12%. Iz ovoga proizlazi da mediji kroz pojednostavljena izvještavanja s naglašavanjem rizika kriminala nastoje pridobiti pozornost publike koja nastoji kontrolirati rizik informirajući se o mogućim opasnostima.

Nadalje, slijedi vrijednost predvidljivosti. U 50 članaka zabilježena je vrijednost koju je možda najlakše opisati kao sklonost medija prema objavljivanju već pripremljenih sadržaja za događaje koji su unaprijed najavljeni. U našem slučaju radi se uglavnom o izvještajima sa suđenja okrivljenicima. Vrijednost predvidljivosti pojavljuje se u udjelu od 15%.

Vrijednost djece i mladih u vijestima o kriminalu nalazi se u prilično velikom postotku, od 14%. S obzirom na to da za djecu i mlade vrijedi stereotip kako su veseli, zaigrani, neđužni, svaka vijest u kojoj se pojavljuju u kontekstu kriminala, bez obzira na to radi li se o djetetu i mladoj osobi, žrtvi ili počinitelju, sama po sebi privlači veliku pozornost. Ovu činjenicu mediji koriste kako bi podigli čitanost, pa otuda dolazi teza da događaj postaje vijest ako se kriminal poveže s djecom. Stoga se može kazati kako gotovo svaka sedma objavljena vijest o kriminalu, potvrđuje ovu tezu i kad je riječ o hrvatskim internetskim portalima.

Nakon toga slijedi vrijednost prikazivanja političkog odvratanja pozornosti, sa 42 pojavljivanja ili kod 12% članaka. Politika vrlo često koristi medije kako bi pozornost odvratila od stvarnih problema ili kako bi političari zaoštrili retoriku i motivirali potencijalne glasače. Valja spomenuti da su u vrijeme provođenja analize sadržaja u fokusu bili stranački izbori unutar HDZ-a gdje su se kandidati međusobno optuživali za kriminalne radnje, pa je stoga ova brojka od 12 % možda i prenaplašena.

Posljednje, i najmanje zastupljene vrijednosti objavljene na analiziranim portalima jesu vrijednost seksa i vrijednost vizualne i grafičke spektakularnosti. Pojavljuju se u udjelu

od 5% u svih 388 članaka, dakle svaki po 16 puta. Ovaj podatak upozorava na to da u odnosu na druge vrijednosti, ove navedene, kod izvještavanja o kriminalu nisu najinteresantnije. Suprotno rečenomu, Jewkes (2011) navodi da mediji imaju sklonost izvještavanju o seksualnim temama, a ljudi sve veću sklonost vizualnom. Očito ne svi mediji i svugdje.

Ako se pojava vrijednosti u vijestima o kriminalu promatra pojedinačno za svaki internetski portal, uviđa se da podatci analize ukupnog broja vrijednosti odgovaraju podacima svakog pojedinog medija. To znači da vrijednost granice dominira u objavljenom sadržaju kod sva tri portala – Vecernji.hr sa 97 zabilježenih vrijednosti granice ili u 66% njegovog sadržaja, 24sata.hr sa 69 ili 62% te Jutarnji.hr sa 55 ili 69%.

Potom slijedi, kao i kod ukupnog broja obrađenih podataka, vrijednost nasilja i konflikata. Ova je vrijednost druga po učestalosti u sadržaju portala Vecernji.hr sa 43% udjela od ukupnih 148 članaka. Slijedi ga Jutarnji.hr sa 44% udjela, dok se kod portala 24sata.hr nalazi nasilje i konflikti. Kod portala Jutarnji.hr zanimljivo je da se vrijednost nasilja i konflikata pojavljuje rjeđe od vrijednosti poznatih osoba i osoba iz visokoga društva. Dakle, može se kazati da je Jutarnji.hr skloniji prikazivanju *celebrity* spektakularnosti, od prikazivanja nasilja u izvještavanju o kriminalu.

Poznate osobe sljedeća su najučestalija vrijednost koja se pojavljuje na portalima u Republici Hrvatskoj. Od svih portala najčešća pojavljivost je kod izvještavanja Jutarnjeg.hr, u 38 od 79 objavljenih članaka ili u 38% analiziranih članaka. Potom slijede Vecernji.hr sa 39% te 24sata.hr sa 33% članaka.

Daljnjom analizom podataka i uvidom u grafikon 4, mogu se primijetiti značajnija odstupanja od prosječnih brojki vrijednosnih sadržaja. Slijedom tih podataka uočava se kako se portal 24sata.hr u prikazivanju rizika od kriminala značajnije razlikuje od prosjeka i ostalih s postotkom od 4% objavljenih članaka, dok je ukupno objavljenih članaka s vrijednošću rizika 16%.

Odstupanje u smislu nižih vrijednosti primjećujemo i kod portala Jutarnji.hr koji s tek 4% objavljenih vrijednosti vezanih uz pojednostavljivanje značajno odskaka od ukupno objavljenog broja 12%, te drugih dvaju portala – 24sata.hr sa 18% pojednostavljenog sadržaja i Vecernji.hr sa 11% prikazivanja kriminalnih događaja na pojednostavljen način. Veće brojke u odnosu na prosječne i usporedne vrijednosti nalazimo kod 24sata.hr u izvještavanju o vrijednostima kulturološke i prostorne blizine te prilikom objavljivanja sadržaja vezanih uz djecu i mlade. Ista sklonost primijećena je i kod portala Jutarnji.hr u objavljivanju vrijednosti političkog odvratanja pozornosti, 20% u odnosu na 12% prosjeka i 9%, odnosno 11% prikaza kod portala 24sata.hr i Vecernji.hr. Jutarnji.hr pojačano izvještava i u kontekstu vrijednosti individualizacije i predvidljivosti.

3. ZAKLJUČAK

Istraživanja na području elektroničkih medija privlače pozornost znanstvenika iz gotovo svih područja znanosti. Ipak, u Republici Hrvatskoj nema mnogo istraživanja koja se bave analizom sadržaja, a osobito onih kojima se analiziraju internetski sadržaji. Razlog je možda u još uvijek snažnoj dominaciji najutjecajnijega masovnog medija – televizije. Međutim, sve veće značenje internetskog izvještavanja i specifičnosti koje ima u odnosu na klasične masovne medije, daje dodatan poticaj da se istraže sadržaji koji se objavljuju putem internetskih portala.

Analizom sadržaja vijesti o kriminalu objavljenih na internetskim portalima 24sata.hr, Jutarnji.hr i Vecernji.hr u razdoblju od 1. svibnja do 10. svibnja 2012. godine, cilj je utvrditi o kojim se kaznenim djelima izvještava, koliko se izvještaja odnosi na domaći, a koliko na strani kriminal, na koji se način obrađuju kriminalni događaji i koje su vrijednosti sadržavale objavljene vijesti.

Rezultati analize pokazuju da kada se govori o kriminalu na internetskim portalima u Republici Hrvatskoj, u prvom redu se govori o kaznenim djelima protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, potom slijede kaznena djela protiv života i tijela. Nakon navedenih skupina kaznenih djela slijedi skupina koruptivnih kaznenih djela koja su izdvojena kao posebna skupina zbog aktualnosti borbe protiv korupcije. Rezultati pokazuju kako se skupina kaznenih djela protiv imovine pojavljuje u 12%-tnom udjelu u ukupnom broju objavljenih vijesti, tj. tek na četvrtom mjestu, što je doista neobično s obzirom na to da je i prema Izvješću Državnog odvjetništva Republike Hrvatske za 2011. godinu ova skupina kaznenih djela najbrojnija u ukupnoj strukturi kriminaliteta.

Nakon ove četiri najzastupljenije skupine kaznenih djela slijede kaznena djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina, zatim protiv opće sigurnosti ljudi imovine ili sigurnosti prometa, protiv spolne slobode i spolnog čudoređa te ostala kaznena djela.

Daljnja analiza prikupljenih podataka pokazuje da u izvještavanju o kriminalu prevladavaju vijesti o domaćim kaznenim djelima, što se nalazi u više od dvije trećine objavljenih vijesti. Isto tako uočavamo da izvještaje o kriminalu u većini slučajeva karakterizira površnost i kratkoća te vrlo skromna obrada kriminalnog događaja, njegovih uzroka, motiva ili okolnosti.

Istraživanjem su bile obuhvaćene i vrijednosti vijesti o kriminalu, odnosno određeni kriteriji prema kojima se vode urednici medija prilikom odabira događaja koji žele objaviti. Nakon ispunjavanja vrijednosti granice, praga za objavljivanje nekog kriminalnog događaja dominantne vrijednosti sadržane u vijestima o kriminalu bile su nasilje i konflikt i vrijednost te uključenost poznatih osoba i osoba iz visokog društva u bilo kojem svojstvu.

Nakon prikupljanja, obrade i analize podataka, uzimajući u obzir i podatke za svaki informativni internetski portal zasebno, može se zaključiti kako je prosječna vijest o kriminalu objavljena na internetskom portalu Vecernji.hr ona koja se odnosi na domaći kriminal, odnosno na kazneno djelo protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, obrađena površinski i u kratkim crtama, a koja je nakon ispunjavanja kriterija granice ili praga u sebi sadržavala i vrijednost nasilja ili konflikata i u kojoj je jedan od aktera poznata osoba ili osoba iz visokoga društva. Drugim riječima, izvještava se o iznenadnim događajima, manje pozornosti se posvećuje analiziranju uzroka pojavnih oblika kriminala koji se događaju te prevenciji kriminaliteta.

Iz svega navedenoga opravdano se može zapitati, u kojoj je mjeri slika prikaza kriminala na internetskim portalima u Republici Hrvatskoj realna, a u kojoj se mjeri radi o slici stanja u društvu, nastaloj pod utjecajem komercijalizacije i uređivačkih politika.

LITERATURA

1. Benković, Vanesa, Balabanić, Ivan (2010). Analiza sadržaja najposjećenijih hrvatskih internetskih portala, *Medijska istraživanja*, 16 (2):43-56.
2. *Izješće Državnog odvjetništva Republike Hrvatske za 2011.* Zagreb, svibnj 2012.
3. Jewkes, Yvonne (2011). *Media and Crime*, revised 2nd edition, London: Sage.
4. *Koruptivna kaznena djela 2002.-2007.* (2009). Zagreb: Državni zavod za statistiku.
5. Kunczik, Michael, Zipfel, Astrid (2006). *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju.* Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert.
6. Kunczik, Michael, Zipfel, Astrid (2007). *Mediji i nasilje: Aktualno stanje u znanosti.* *Medianali*, 1(1):1-26.
7. McLaughlin, Eugene, Muncie, John (2001). *The Sage dictionary of criminology.* London: Sage Publications Ltd.
8. Milas, Goran (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima.* Jastrebarsko: Slap.
9. Pavišić, Berislav, Modly, Duško, Veić, Petar (2012). *Kriminalistika.* Rijeka: Dušević&Krišovnik.
10. Peruško, Zrinjka (2011). *Uvod u medije.* Zagreb: Jesenski i Turk i Hrvatsko sociološko društvo.

Internetske stranice

www.24sata.hr

www.jutarnji.hr

www.vecernji.hr

Summary _____

Ruža Karlović, Ivica Budimir

Presentation of news about crime on Internet portals in Croatia

News of the domestic and international crime covered by the content analysis were published on three web portals – Vecernji.hr, Jutarnji.hr and 24sata.hr. from May 1st to May 10th in 2012. The main objective of this paper was to determine which offenses are most written and how was the representation of the local news, and how the international crime. A secondary objective of content analysis has been to cover how deep or superficial topics were covered on crime and what values dominate the published texts with a criminal theme, which indirectly indicates the criteria editors in selecting topics to be reported.

In this mini-survey method of content analysis was used and modified analytical matrix (table) to (Milas, 2005). Group values that dominate the analyzed content of the presentation of crime were taken from (Jewkes 2011). As a processing unit, which is made based on content analysis, there was an article or photo / video news. In that period the three Internet portals published 372 criminal events, a daily average of more than 37 events and more than 12 in a single medium. It can be concluded that the average news about crime published on the website, in the era Vecernji.hr, it was a domestic crime or offense against the values protected by international law, the treated surface and outline, which is done after the value (criteria) limit or threshold to include and value violence or conflict in which one of the actors was a famous person.

Key words: crime, mass media, internet reporting, news values on crime.